

У Братиславі проведена міжнародна акція «Запалимо свічку пам'яті!»

31 жовтня біля пам'ятника Т. Г. Шевченку у Братиславі співробітники Посольства України в Словаччій Республіці спільно з Словачко-українським товариством м. Братислава, музично-драматичним ансамблем ім. Т. Г. Шевченка, дітьми української школи Братислави, представниками творчої інтелігенції та українською громадою провели комеморативні заходи у рамках міжнародної акції «Запалимо свічку пам'яті!».

Захід приурочений 85-роковинам Голодомору в Україні 1932-1933 років.

До учасників звернувся Посол України, який розповів присутнім про мету проведення акції «Запалимо свічку пам'яті!», наголосивши, що «голодомор був однією з найбільших національних катастроф у сучасній українській історії. Ми розцінюємо його, як найжорстокіший злочин комуністичного режиму проти українського народу».

Діти української школи м. Братислава зачитали імена дітей, які жили у Кіровоградській області і померли від голоду у 1932-1933 роках.

Хвилиною мовчання присутні вшанували пам'ять загиблих.

За матеріалами Посольства України в СР.

* * *

Акція «Запалимо свічку пам'яті!» в той же день відбулася в Словачко-українському культурному та інформаційному центрі в Пряшеві за участю широкої української громадськості і представників українських установ та організацій.

Золота осінь

Осінь є найбагатшою порою року. Життя людини-сеньйора можна порівняти з осінню. Вона є багата на досвід, життєву мудрість, на сивину на голові, зморшки на обличчі. Така людина має більше вільного часу на роздавання доброти і сердечності.

До таких людей маємо мати велику пошану і толерантність.

Місяць жовтень є пошаною до старших. 25-го жовтня в Словачко-українському культурному та інформаційному центрі в Пряшеві першокласниця Наталка Боганій та дошкільники Тобіас Бобович і Мартин Лендяк букетом віршів і пісень поздоровили наших пенсіонерів русинів-українців з організації пенсіонерів № 5 в Пряшеві.

Щира подяка за приємну і радісну атмосферу, великі оплески і подарунки.

Дякую директорці Дарині Чорей з дитсадка по вул. Мукачівській, 27 в Пряшеві і батькам дітей, що дозволили мені навчити дітей співати і декламувати на українській мові.

Бажаємо вам, милі сеньйори, міцного здоров'я, щастя і довгих літ осіннього життя.

Анна ЖИГРАЙ,
вчителька дитсадка,
Пряшів.

46-ий огляд народних пісень «Маковицька струна»

концерт переможців регіональних конкурсів

Бардіїв • 24.11.2018 о 15.00 і 19.00 год.

Палац спорту «Мир»

Ціна квитка: о 15 год. 3 €, о 19 год. 5 €

Пряшів • 25.11.2018 о 15.00

Парк культури та відпочинку

Ціна квитка: 6 €

Виникнення Чехословаччини і закарпатські русини-українці (3)

На підставі рішень територіальної комісії Е. Бенеш розробив свою концепцію, згідно з якою між руською територією і Словаччиною буде встановлений тимчасовий кордон (демаркаційна лінія), який поведе недалеко від міста Чоп на північ по довж річки Уж до Ужгорода і далі до Карпат. Територію на схід треба вважати автономною руською територією (Ужанська, Угочанська, Березька, Марамороська жупи). Таким чином, західні комітати (жули) (Спиш, Шариш і Земплин), в північних частинах яких живуть русини, опинилися під адміністрацією Словаччини. Змінити цей кордон всупереч невдоволенню русинів і їх постійної боротьби не вдалося протягом цілого етапу існування Чехословаччини, т. є. до 1945 р., коли тимчасовий кордон став офіційним державним кордоном приєднанням Підкарпатської Русі – Закарпаття до радянської України.

Керування Чехословацької Республіки від свого початку мало централістичний характер, який затвердила і Конституція республіки, ухвалена в лютому 1920 р. Словаччина не дістала автономію, але при Уряді утворилося міністерство з повною силою самоуправи Словаччини на чолі з Вавром Шробаром. Певні законодавчі функції перейшли на сільські представництва, округні і жупні уряди, які були підпорядковані міністерству внутрішніх справ в Празі. Головним містом – столицею стала Братислава.

Розділення південнокарпатської руської території на дві частини погіршило становище русинів у Східній Словаччині. Якщо у листопаді

ухвалений Генеральний статут для організації і адміністрації Підкарпатської Русі офіційно визнав цю назву для східної частини, західна частина, яка припала Словаччині, зістала без офіційної назви і без деякого керівного політичного органу і культурного центру. Оскільки центром русинів-греко-католиків була Пряшівська єпархія, так цей регіон часом став називатися Пряшівщиною. Позиції словацьких органів посилювали існуючі жупи, очолювані словацькими жупанами, які намагалися відокремити конфесійну і етнічну приналежність населення.

В жовтні 1919 р. дійшло до важливої події: офіційно було визначено тимчасову Директорію для керування громадськими, шкільними, церковними, організаційними справами Підкарпатської Русі, яку очолював Г. Жаткович. Політичну діяльність розпочала Центральна Руська Народна Рада в Ужгороді, яку репрезентували русофільські представники А. Бескид та А. Гаг'атко. Існувала і друга частина членів ЦРНР, яка мала українофільський напрям і яку очолювали під впливом А. Волошина і Ю. Брацьайка М. Стрипський та М. Долинай. Різні погляди на рішення важливих проблем молоді автономії, особливо в мовному питанні, створювали шкідливі умови для регулювання завдань і потреб населення, які мали довготривалі наслідки. Можемо твердити, що і до наших днів, бо мовне питання серед русинів-українців Словаччини стало травматизуючим елементом, зняряддям посиленої аси-

міляції і втрати своєї ідентичності. Післявоєнний процес врегулювання долі чехів, словаків і південнокарпатських русинів завершився тим, що на підставі Конституції ЧСР і Генерального статуту президент Т. Г. Масарик 5 травня 1920 р. призначив Григорія Жатковича тимчасовим губернатором Підкарпатської Русі. Тимчасовість полягала в тому, що не здійснилися ще вибори і не існував сойм, якому б губернатор був відповідальний. Тому Г. Жаткович не був з таким станом спокійний і через рік подав у відставку. Новим губернатором став Антон Бескид.

На закінчення треба ще нагадати, що у русини-українці Закарпаття перед 100 роками внесли свій революційний вклад в утворення демократичної Чехословацької Республіки, яка значно поліпшила їх становище й уможливила в умовах свободи, демократії і права розвивати своє культурно-національне життя. Однак це життя не було легким і безпроблемним. Треба було докласти багато зусиль для поліпшення свого соціального і культурно-національного життя. Тому і до сьогоднішнього дня наша північно-східна територія, т.є. Пряшівщина, зістає найменш розвинутою областю нашої Батьківщини. Отже, даймо тепер відчутти нашим державним представникам, щоб пильніше дбали про наш край і наші потреби. При цьому не забуваймо, хто ми є, яка наша мова-бесіда, які стоять завдання перед нами.

Будьмо гордимися патріотами свого народу.

Василь ФРАНКО.

▲ На фото Мілана Коркобця: авторка статті Анна Жиграй і діти дитсадка вітають сеньйорів українськими пісеньками і віршами.

Пожертви на підтримку діяльності СРУСР просимо надсилати на таких рахунок: ÚVB Prešov, IBAN: SK95 0200 0000 0000 0223 4572.

Просимо вибачення за неточності в номері рахунку, який був наведений у зверненні до читачів газети «Нове життя» (№21/2018).

Не забуваймо свою коліску

Програму ЦР СРУСР «Не забудь свою коліску» радо вітають в селах регіонів північно-східного кутка нашої країни. В селах з меншим числом населення, в тих, де не часто приїжджає театр або численніша музично-співацька група чи танцювальний колектив. Думка прийти до таких сіл

Микола Петрицак), а 26 жовтня вітали програму жителі села Матяшка в окрузі Воронів н/Топлею (старостка Моніка Гусіваргова, голова РР СРУСР Пряшів Андрій Яцканін). Саме регіональні ради СРУСР і старости сіл є тими, хто знає, де таку програму можна зrealізувати.

▲ На концерті програми «Не забудь свою коліску» у Матяшці.

з народною піснею, словом про історію поселення даного села, згадкою про людей, які вийшли з тих сіл, де їхня коліска, де перший раз поглянули на свою матір, де перший раз слухали материну коліскову пісню, зродилась перед дванадцятьма роками. Багато з тих людей зайняло важливу посаду в громадському житті, спізнала їх широка публіка на великих сценах або стали відомими в інших сферах життя. І тому кожного разу програма була сприйнята щиро і сердечно, бо пізнавались свої родки.

Цього року відбулись три програми «Не забудь свою коліску», а саме в селах Нижній Тварожець на Бардівщині 6 жовтня ц.р. (старостка Дана Карнішова, голова РР СРУСР в Бардієві Микола Деніс), в селі Збійне в окрузі Меджилабірці 20 жовтня (старостка Анна Кошова, голова РР СРУСР в Гуменному

В програмі дізнаються жителі багато цікавого про власне село, про перших поселенців, пригадують давні часи, чим люди жили, яким займалися ремеслом.

Програма побудована так, аби показати на досягнення в освіті, культурі. Так, наприклад, в Нижньому Тварожеці згадувалось прізвище учителів Цидилкових, які вели колектив «Бусовчан», що успішно репрезентував село на фестивалних сценах.

У селі Збійне було згадано, що під час 2-ої світової війни, осінню 1943 року, в лісах виникла перша партизанська група на Словаччині «Пугачов», а меморіальна дошка на будинку сільського уряду засвідчує про участь жителів села у визвольній боротьбі. В Збійному народився сучасний український письменник Рудольф Дем'ян, учитель, автор підручників для учнів 3 і 4 класів основних шкіл.

Зустріч з піснею

Традиційна (цього року вже дев'ята за чергою) Зустріч з народною піснею відбулася в четвер, 25 жовтня 2018 року, в ресторані Astra в Бардієві. Зустріч з піснею організувала Регіональна рада Союзу русинів-українців Словацької Республіки (РР СРУСР) у співпраці з Відділом культури Міського уряду в Бардієві і рестораном Astra в Бардієві. Концерт, як сказав у своїй промові голова РР СРУСР Микола Деніс, присвячений літнім людям, які проживають в Бардієві і працювали або працюють на різних ділянках – в промисловості, сільському господарстві, охороні здоров'я, освіті, культурі, спорті або в інших сферах суспільного життя.

У цьому дусі проходив весь концерт, в якому художнє слово у виконанні Марії Гмиттер чергувалося з народними піснями.

У програмі виступили співацькі групи «Біловежанка», «Стебницькі баби», «Луків'янка»,

▲ Жіноча співацька «Луків'янка» з Лукова.

геліонкарка Моніка Сорока з Бардієва, співацька Марія Хома з Ряшева, Гелена і Каміла Олагові з Гажлина, Анна Перергів і Марія Мика з Стебника і Бардієва під супровід на акордеоні

І в селі Матяшка та околиці проходили бої під час 2-ої світової війни. Місцеві люди помагали воїнам стравою, старалися про поранених. Під час СНП в околиці села оперувала партизанська група «Чапаєв». За поміч партизанам село було частково випалене. І в Матяшці побудований пам'ятник СНП і село було нагороджене багатьма медалями.

Програма «Не забудь свою коліску» – то не лише мова про село, але й про організацію СРУСР, яка різними формами утримує народну культуру, її багатство, традиції, співи, народні звичаї, народну бесіду. СРУСР є одним з виразних організаторів багатьох успішних свят, фестивалів, оглядів, де презентуються села, їхні колективи.

«Не забудь свою коліску» – то передусім пісня, яку приносять жителям сіл улюблені співаки, музиканти.

І цього року в селах виступала відома співачка, солістка колишнього Піддукляньського українського народного ансамблю, Марія Мачошко, яка розповідає про свою коліску в селі Потічки. Далі, це хлопці, мистецька дорога яких починалась на відомій «Маквицькій струні», а саме Роланд Губа та брати Петро і Деніс Зятік. Потішили своїм співом студентки Пряшівського університету Катерина Салієнко і Людмила Козирева. Вони розповіли про свою коліску далеко під Києвом в Україні. В селі Нижній Тварожець представилась співацька жіноча група «Луків'янка» з Лукова, яка працює під керівництвом Івана Сидора, а в селі Збійне виступила місцева жіноча співацька група «Сосна». Захопив своїм співом і Іван Качур. На акордеоні грав Йосиф Бицько, автор всіх виконаних пісень.

Співаків супроводила капела в складі Йосиф Смотер, Ярослав Ногради, його син Мартин під керівництвом Ігоря Крети. Коліска музикантів – в різних місцях, в Орябині і в Пряшеві.

Не можна забути свою коліску, свою мову, свою віру. Така мета програми «Не забудь свою коліску».

Єва ОЛЕАР.

Івана Сидора, Франтішка Палші та Маріана Буковського.

Концерт пройшов у приємній атмосфері, глядачі співали пісні разом із співаками.

Це доводить, що люди люблять народну пісню, посередництвом неї виражають свої по-

чуття та стосунки між людьми, пісня збагачує людське серце, робить людину більш чутливою, дає їй віру, надію і любов.

Марія ГМИТТЕР.

Мілан Бобак

ВІСТІ

Події дня:
стара брехня,
нова гризня.

НАПРУЖЕННЯ

Шал
протиріч
і задуха.
В мерехтінні свіч
корчиться весь світ,
кинутий на милість
духа.

▲ На фото (справа): директор СНМ – МУК Ярослав Джоґаник, Степан Гостиняк, Надія Вархол, Юліус Панько.

Бесіда з письменниками у Свиднику

Русько-українська ініціатива, СНМ – Музей української культури у Свиднику та Клуб художнього слова при Піддукляньській бібліотеці у Свиднику для любителів літератури і художнього слова

в ужгородському видавництві «TIMPANI» повість «Повний мішок правди». В ході вечора присутні мали змогу заслухати зразки творчості присутніх письменників.

організували 19 жовтня 2018 р. у СНМ – Музеї української культури у Свиднику літературно-музичний вечір під назвою «Магія бескидського слова».

У зустрічі взяли участь поет, публіцист та історик літератури Степан Гостиняк, письменниця, фольклористка, літературознавець Надія Вархол, письменник та педагог Юліус Панько, який водночас зарекомендував присутнім свою щойно видану

У художній програмі виступили: Анна Ванько з Грабівчика, Галина Галчик з Нижньої Ядлової, Марія Лабик, Міріам Божик, Людмила Ражина зі Свидника, Марія Хома з Ряшева, Гелена та Каміла Олагові з Гажлина, Галина Мивканич зі Свидника.

Проект підтримав з державних ресурсів Фонд підтримки мистецтва.

Ред.

Фото: СНМ – МУК.

«Дукля», №5/2018

П'ятий щорічний номер журналу «Дукля» друкує добірки поезії Степана Пушика, Яна Штрассера у перекладі на українську мову Мілана Бобака. Багатою в журналі є проза: оповідання Василя Дацея «Гіркий шоколад», Надії Вархол «Бузина», уривок з роману Євгена Положія «5 секунд, 5 днів», уривок повісті Василя Барки про Голодомор в Україні «Жовтий князь», оповідання Валер'яна Поліщука «Тихий острів», «Кінь», «Лист». В рубриці публіцистики Олег Баган дає оцінку Іваном Франком галицького москвофільства, Микола Рябчук розповідає про свою прихильність до чехів і словаків, Іван Яцканін веде розмову з українською пись-

менницею Вікторією Амеліною, Йосиф Шелепець знаходить паралелі Шевченкового заповіту у колі романтичних заповітів, Іван Яцканін замислюється над творчістю Степана Пушика, Юрій Дацко розповідає про свою альма-матер – Київський державний університет ім. Т. Шевченка, Валерія Чернак розповідає про нелегку життєву долю Володимира Янковича. «Дукля» рецензує книжку Любомира Белея «Русинський сепаратизм in vitro», 29 випуск серії «Між Карпатами і Татрами», книжку новел Івана Яцканіна «Стороннім вхід заборонено» та посмертну антологію Романа Лубківського «Слов'янське небо». Журнал ілюстрований художніми роботами Вікторії Кузьми.

-мі-

▲ Каміла та Олена Олагові з Гажлина, ерає Франтішек Палша.

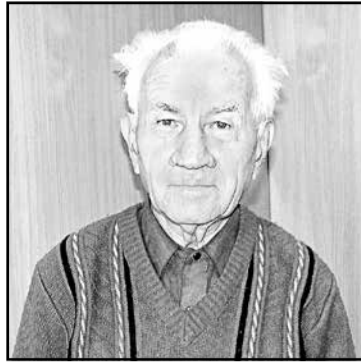
▲ Марія Хома з Ряшева.

Михайло Гудак одержав медаль Союзу словацьких фотографів

1 серпня 2018 р. своє 90-річчя у Свиднику відзначив педагог і фотограф Михайло Гудак. Фотографія вже з молодих літ приваблювала його і з нею він не розлучається і до наших днів. Союз словацьких фотографів з центром у Ружомберку оцінив його досягнення і нагородив його пам'ятною медаллю.

Михайло Гудак народився

1.8.1928 р. в селі Чертіжне на Лабірщині. Все своє життя присвятив вихованню підростаючого покоління і намагався прищеплювати в нього любов до свого народу, рідної культури і традицій. Фотографуванням почав займатися ще під час навчання на

Пряшівському педагогічному факультеті, який закінчив у 1955 р. Спочатку фотографував здебільшого своїх близьких і природу. Згодом як учитель під час літніх канікул мандрував і об'їздив 60 країн світу. Там не лише фотографував, але і знімав власні фільми.

Союз словацьких фотографів організовує у своїх рядах фотографів і підтримує в них зацікавлення творчою, документальною, репортажною і культурною діяльністю. Саме Михайло Гудак задокументував початки чи не всіх фольклорних фестивалів (а було їх кілька десятків), які організував попередник нашого Союзу русинів-українців СР – Культурний союз українських трудящих.

Михайло Гудак отримав нагороду з нагоди 50-річчя заснування Союзу словацьких фотографів.

-мі-

Перлина, скрита в горах Наші найменші села (6)

ВАПЕНИК – VÁPENÍK (окр. Свидник)

Vapene Uiszeswidnicze, alias Vapane Certhakekoues (1600), Also Wapennik, Kuchtocz, alias Felső Wapenik (1618), Vapennik, Wapennik (1773), Wapenik (1786), Vapenyik, Wápeník (1808), Vapenik (1863 – 1882, 1898 – 1902), Vupenyik (1888 – 1895), Mészegető (1907 – 1913), Vápeník (1920).

Стат.: 1828 – 26 буд., 208 жит., 1869 – 71, 1881 – 117, з т. 115 рус., 1900 – 154, з т. 143 рус., 1910 – 147, з т. 139 рус., 1921 – 26 буд., 143 жит., з т. 13 чсл., 115 рус., 4 угор., 11 євр.; 119 гр.-кат., 6 р.-кат., 11 івр.; 1930 – 166 жит., з т. 138 рос., 1 р.-кат., 157 гр.-кат., 1940 – 177, 1948 – 152, 1950 – 148 жит., з т. 5 слов., 143 рос., 148 гр.-кат., 1961 р. – 166 жит., 1970 – 163, 1980 – 112, з т. 59 слов., 52 укр., 1991 – 30 буд. (5 незас.), 87 жит., з т. 36 слов., 36 рус., 14 укр.; 52 прав., 24 гр.-кат., 1 р.-кат., 10 невест., 2001 – 52 жит., з т. 23 слов., 24 рус., 4 укр., 1 р.-кат., 18 гр.-кат., 33 прав., 2011 – 41 жит., з т. 23 слов., 15 рус., 3 невест., 2017 – 39 жит.

Площа хотара 377 га.

Вперше Вапеник у документах згадується 1600-го року як нове село Маковицького домену, населення якого ще не платило податки. Письмовий матеріал другої половини 16

ст. населення Маковицького панства послідовно називає русинами (Ruthenus, Rutheni). Як зазначає Ян Бенько у монографії «Osídlenie severného Slovenska» (1985), Вапеник був заснований в той час, як український князь Іван Острозький в 1601 році продав за 80 000 угорських золотих Маковицьке панство, в тому числі і Маковицький (Зборівський) замок Жигмондові Ракоці (1544 – 1608). У 1618 р. – 13 селянських дворів, 3 двори шолтисів, 2 сім'ї желярів. До 1697 р. наводились Нижній і Вишній Вапеники, які тоді об'єднались. У 1713-14 рр. село майже вилюднилось. Пізніше поповнилось новими поселенцями. Селяни займались землеробством, годівлею овець, столярством. В 1787 р. село мало 26 будинків і 159 жителів, в 1828 р. – 26 будинків і 208 жителів. Від половини XIX ст. почалась еміграція за океан. Під час 1-ої світової війни тут хоронили вбитих воїнів. У міжвоєнний період, окрім вирощування зерна, селяни працювали у лісах. На початку жовтня 1944 р. село бомбардували літаки Червоної армії, в боях проти фашистів знищено 28 будинків. 1951 р. проведена автобусна лінія, 1952 р. – електрифікація, 1970 р. засновано артіль – ЄСГА,

▲ Іван Жак.

1972 р. побудовано будинок культури. У 1970-72 рр. побудовано водопроводи. В 50-х роках 20 ст. під керівництвом подружжя Урамових, які вчили у місцевій школі, працював співацько-танцювальний колектив, який виступав у Свиднику, Железовцях і Виходній. У 1888 р. збудовано церкву Покрову Пресвятої Богородиці. Нову православну церкву побудовано 1993 р. У 1912 р. побудований мурований будинок школи. Тут народився і жив поет Іван Жак (1896-1972).

Найчастіші прізвища: Білас, Фечо, Гарвиш, Кадравий, Кимак, Крайкович, Мимович, Озоґар, Пайкош, Рішко, Родак, Рудий, Сивик, Сивулич, Тиман, Василенко, Василько.

Підготував Мирослав ІЛЮК.

3 діяльності Вигорлатської бібліотеки в Гуменному День Пряшівського самоврядного краю

Вівторок, 23 жовтня 2018 р., Пряшівський самоврядний край (ПСК) оголосив Днем ПСК. До акції включилися крайові організації в Гуменному, в тому числі Вигорлатська бібліотека.

Для читачів і відвідувачів були підготовлено кілька видів діяльності та послуг. Досі зареєстровані читачі бібліотеки могли відновити бібліотечну картку без сплати збору, нові читачі могли зареєструватися зовсім безкоштовно. Безкоштовною реєстрацією скористалися 127 читачів, 49 виготовили для себе нові картки. 78 читачів відновили своє членство. При поверненні забутих книг читачам було скасовано штраф на загальну суму 46,49 євро.

Для відвідувачів було підготовлено різноманітну програму. Майже 250 учнів основних шкіл і студентів середніх шкіл в рамках бібліографічно-інформаційної підготовки могли скористатися основними видами інформації про служби бібліотеки і про її бібліотечний фонд, використання онлайн-каталогу для первинних і вторинних джерел

у навчанні і т.п. Для молодших відвідувачів були підготовлені тематичні акції «Грайливо і повчально в бібліотеці», «Вплив читання на дитину» і «Народна мудрість в казках».

Близько 120 студентів двох середніх шкіл в двох етапах заслухали літературну композицію про гуменського родака Вацлава Павковчина з театральною сценкою, уривками з його творчості і вікториною, в якій придбали для себе інтересні книжкові видання.

Всі відвідувачі також могли побачити виставку, встановлену в інтер'єрі Вигорлатської бібліотеки: «Вид з мого вікна» (фотовиставка Й. Лавруського), «Кам'яні сторожі» (виставка картин громадського об'єднання «Ontis») і виставку книг «Пам'ятки ЮНЕСКО в ПСК» у суспільно-знавчому відділі.

Протягом Дня ПСК у Вигорлатській бібліотеці побувало 558 відвідувачів.

Зузана ШВЕЦОВА,
Вигорлатська бібліотека,
Гуменне.

Хліб наш насущний

Регіональна рада Унії жінок в Бардієві та Крайова рада Унії жінок в Пряшеві зорганізували у четвер, 25 жовтня ц.р., в Бардієві цікаву акцію – виставку домашнього хліба під назвою *Хліб наш насущний*. Шістнадцять первинних організацій Унії жінок

із Бардієва, Нижнього Тваріжця, Лукова, Ряшева, Рокитова, Осикова, Вишньої Волі Бардієвського округу, Кохановець Гуменського округу, із Меджилаборець, Бистро-го Воронівського округу, Вишньої Ольшави Стропківського округу і дві приватні пекарні хліба *Družba* з Бардієва і *KOR-Gym* з Гертника прибуло до Бардієва показати і дати покоштувати свій домашній хліб, адзимки, локші, масцєняки, фучки, силюновий колач, закрусчанки з маком, горіхами, сиром, сушеними грушками, пероги, смалець, сало, ковбаски, бриндзу, сир, сливчанку, мачанку і різні інші домашні народні страви. Із хліба слід згадати різноманітні смаки. Хліб із хіа сім'ям, сезамом, льоном, соняшником, горіхами, сиром, цуркумою, цибульним з маком і т.п. Програмою вела Марія Пелакова.

Акцію підготували члени Унії жінок в Бардієві під керівництвом Еви Кучової, яка очолює Регіональну раду Унії в Бардієві і яка вийшла з пропозицією організувати таку акцію. Вже минулого року акція в Бардієві пожинала успіх. Серед гостей були присутні – Анна Цап, голова організації, Тереза Липинська, заступник голови Крайової організації, приматор Бардієва Борис Ганушак і представники державних і самоврядних органів, старости сіл, працівники культури і представники громадського життя.

В культурній програмі виступали Дівоча співацька група «МУ-ЗИ» Готельної академії в Бардієві за музичного супроводу Франтішка Сабола, Жіноча співацька група «Луків'янка» з Лукова під керівництвом і музичним супроводом Івана Сидора та геліон-карка і сівачка Моніка Сорока з Бардієва.

Кожна організація, яка брала активну участь у виставці, несла з собою додому, крім хороших спогадів, нових рецептів, інспірацій, нових приятельських стосунків і Подячну грамоту, яка буде їм пригадувати той день.

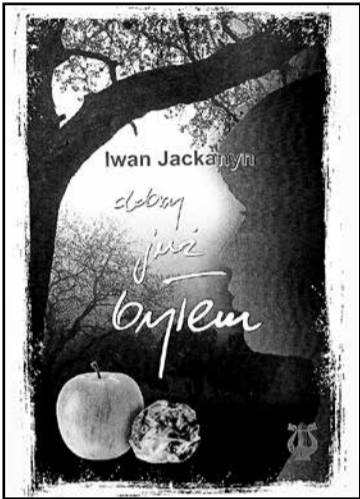
М. І.

▲ Співацько-танцювальний колектив виступає у Свиднику, Железовцях і Виходній.

Польські письменники завітали в Центр української культури в Пряшеві ЗУСТРІЧ – СПОТКАНІЄ

Під такою назвою Спілка українських письменників Словаччини 22-го жовтня цього року у Центрі української культури в Пряшеві організувала цікаву зустріч з польськими письменниками з Любліна – Збігневом Фрончком, Войцехом Песткою та головою Фондації «Вілла Полонія» Яном Сенком.

Гості з Любліна під час зустрічі познайомили українських письменників Словаччини та дальших присутніх з літературним життям цього 450-тисячного міста. Було

▲ З Войцехом Песткою завелась розмова і про те, як він поєднує свої знання з математики з поезією і навпаки.

про що говорити. Польські гості виявились чудовими розповідачами. Збігнев Фрончек – відомий поль-

▲ Голова Фондації «Вілла Полонія» Ян Сенк вже вголос роздумував про нові проекти, щоб була нагода взаємно зустрічатися.

ський поет, прозаїк, публіцист, літературний критик, головний редактор часопису «Lublin. Kultura i społeczeństwo». Згаданий журнал

▲ Польські гості – (зліва) Ян Сенк, Збігнев Фрончек, Войцех Пестка.

велику увагу приділяє розвитку польсько-українських літературних та культурних взаємин. Збігнев Фрончек перекладено багатьма мовами світу: англійською, французькою, німецькою, румунською, російською. В Україні видано його збірки оповідань і легенд: «Людський голос коня» (2010), «Любов у Любліні» (2011). Він автор-редактор двомовної антології сучасної української поезії «Гравітація взаємності» (Gravitacja wzajemności, 2013). Словацькою мовою його твори друкувалися на сторінках газет «Kultura», «Literárny týždenník», у часописах «Romboid», «Slovenské pohľady» у перекладі І. Яцканина.

Войцех Пестка – польський поет, прозаїк, перекладач. Нагадаємо, що у 2008 виходить збірка поезії «Мандрівка ливом» двох сучасних поетів – Анни Багряної (Україна) і Войцека Пестки (Польща). Вірші подано мовою оригіналу і паралельно у взаємних перекладах. У 2012 році у львівському видавництві «Астролябія» у перекладі Андрія Павлишина виходить збірка репортажів В. Пестки «До побачення в печлі». Цього року в Луцьку появляється вибране його поезії під назвою «Сніданок з Гамлетом» у перекладі Василя Слапчука.

Люблінське відділення Товариства польських письменників, яке очолює Збігнев Фрончек, започаткувало видавничу серію «Бібліотека літератур наших сусідів». У цій серії вийшло польською

мовою у перекладі Івони Василевської-Марчук вибране оповідань Івана Яцканина «Dobry już byłem» (тритисячним тиражем). При цій

нагоді З. Фрончек передав пакунок книжок польського перекладу авторів, сподіваючись, що весною

▲ Письменники Збігнев Фрончек та Іван Яцканин вперше зустрілись на міжнародній конференції «Слово без кордонів» у Києві в 2007 році. У 2012 р. зустрілись у Піддукланській бібліотеці у Свиднику. Потім ще у Луцьку і нарешті в Пряшеві.

наступного року відбудеться її презентація в Любліні.

Голова Фондації «Вілла Полонія»

▲ Твори З. Фрончека та В. Пестки українською мовою прочитала Валерія Чернак.

Ян Сенк аж ніяк не випадково завітав у Пряшів. Згадана фундація підтримує творчі польсько-українські зв'язки. Вона ж ініціювала і підтримує Міжнародну премію імені Юзефа Лободовського. Юзеф Лободовський (1909-1988) був польським поетом, другом України і невтомним перекладачем української літератури. Пан Ян Сенк вручив письменнику Івану Яцканину Міжнародну премію імені Юзефа Лободовського у номінації «Письменники з країн Східної Європи, книжки яких перекладено польською мовою» за книжку «Dobry już byłem».

Під час зустрічі було обговорено дальші можливості співпраці на нових проектах, які б у кінцевому результаті ще виразніше поглибили літературні контакти.

(яф)

На пошану хореографа Минає 100 років з дня народження Меланії Немцової

Поруч з сторіччям республіки з великою повагою фольклористи пригадують і сторіччя з дня народження одної з найвидатніших постатей фольклорного руху в Словаччині, етнографа, хореографа, сценариста, режисера, дослідника, публіциста, заслуженого художника Меланію Немцову, яку правом вважають першою леді фольклорної сцени в Чехословаччині. Оскільки дата її народження збігається з датою виникнення республіки – 28 жовтень 1918 р. – сама про себе звикла говорити: «Я стара, як республіка». (Померла у віці 87 років, 16 серпня 2006 року в Братиславі).

Пані Меланію Немцову, уродженку Великого Шариша, учительку в Стрпковці, Неслуші (на Кисуцях), Горному Вадичові, Плавниці і в Стразькому, народне мистецтво вчарувало в такій мірі, що в кінцевому підсумку вона стала всевітньо відомим фольклористом.

Як професійний хореограф і художній керівник Піддукланського українського народного ансамблю була на чолі цієї команди цілих 20 років і створила для ансамблю 160 хореографій. Для інших фольклорних колективів ще дальших 150.

Вона належала до групи інших видатних особистостей фольклору – хореографів, в яку входили: Лібуше Гинкова – Прага (1923 – 2012), Штефан Носаль (1927 – 2017), Юрай Кубанка (1928).

З її творчої майстерні вийшли фільми з фольклорною тематикою: *Zvuky na Andreja – Rozmarija, pekny kvet – Idú dievky, idú... – Z chlapčeka vojak – Hanča, Janko a Lucia*. Останні два фільми були відзначені на міжнародному фестивалі в Дубліні.

Особливо цінним було її співробітництво з аматорськими фольклорними колективами, особливо з фольклорними групами, для яких розробила одну з найуспішніших програм у рамках проекту під назвою *Veniec krásy vekmi uvitý*, представлений на Міжнародному фольклорному фестивалі в Кошичах. (Примітка: після смерті Меланії досі її представляє як послідовник сценарист і режисер Лацо Бачинський під егідою Східнославацької фольклорної асоціації).

Сьогодні фольклористи можуть спиратися на її дорожню творчість, в тому числі на:

- *Chorovody a dievčenské tance z východného Slovenska*
- *Detské hry z východného Slovenska. Частину I та II*
- *Svadobné obyčaje z východného Slovenska I*
- *Svadby na východnom Slovensku II*
- *Z folklórneho výskumu vo Svidníckom okrese*

• Пісні з східнославацьких регіонів, які вийшли книжково, з Спиша, Стразького, Земплина, Гемера, Шариша, Абова та ін.

Ладіслав БАЧИНСЬКИЙ.

Вітаємо з ювілеєм

Село Бехерів Бардіївського округу дало нашому населенню багато видатних людей. До них належить педагог Анна Сисак, дівочим прізвищем Лазорик.

Народилася вона в сім'ї Зузки і Юрія Лазорикових 15 жовтня 1938 р. як третя дитина.

Маленька Аничка, як і інші діти села, бігала боса по росі за гусятами, пасла корови і помагала по господарству батькам та старшим сестрам – Марії, Анастасії.

Початкову школу вона відвідувала в Бехерові, а Основну дев'ятирічну – у сусідньому селі Хмельова. На цьому вона не зупиняється і йде далі здобувати знання. У 1956 році закінчує Середню загальноосвітню школу в Бардієві, директором якої в той час був прекрасний педагог-русист Михайло Рогаль.

Здобувши середню освіту, певний час стає вчителькою Основної школи в Камійонці Старолубовнянського округу, а поруч з цим заочно навчається у Вищій педагогічній школі в Пряшеві – спеціалізація українська та російська мови. Навчання закінчує державним заключним екзаменом у 1959 р.

У 1961 році вона вирішила життя холостячки закинути за плечі і вийшла заміж за інж. Петра Сисака, родака Цигелки Бардіївського округу, який в тім часі працює асистентом у Вищій сільськогосподарській школі в Нітрі. По року замужнього життя стає вчителькою російської мови у Військовому училищі, згодом у Військовій середній фаховій школі міста Нітри. Поруч з вчителевством у 1966 – 1969 рр. поглиблює знання з англійської мови у Педагогічній школі Нітри, яку закінчила розширеним державним екзаменом, а в 1980 – 1983 рр. заочно навчається на Філософському факультеті Університету ім. Коменського в Братиславі по спеціалізації російська мова та література, який закінчила державним екзаменом. Крім того, ще закінчила три двомісячні курси російської мови на Університеті ім. Ломоносова в Москві та різні курси, які були організовані в Чехословаччині. В 1988 р. вона, здавши державний іспит, стала спеціалістом з питань навчання загальноосвітніх предметів – теорія навчання російської мови та літератури і їй було присвоєно звання доктора педагогіки (PaedDr.).

У Військовій середній фаховій школі вона працювала від 1962-го до її скасування у 1995 році. Повних 33 роки вона присвятила навчання російської мови і військовій фаховій термінології.

Вийшовши на пенсію, Анна Сисак не покладає руки і далі продовжує працювати як вчителька англійської мови. В часі плідної вчительської праці вона знаходила вільні хвилини і активно залучалась до різної позашкільної діяльності, готувала учнів і студентів до змагань з читання поезії і прози на російській мові («Пам'ятник Пушкіна»), стала співавтором підручника російської мови для військових середніх фахових шкіл.

Наша ювілярка Анна з чоловіком доц. д-ром Петром Сисаком, кандидатом наук, живе гармонійним життям вже 57 років, який також на заслуженому відпочинку – пенсії. Вони виховали сина інж. Сергія, котрий із дружиною Зузкою їх обдарували онуками Томашком і Аліцею.

Про гостинність і тепло душі Анни та цілої родини Сисакових можна б написати цілу книжку без всяких перебільшень. Це можуть підтвердити молоді спеціалісти, які набували знання і досвід у спілкуванні з цими досвідченими педагогами.

Дорога Анно!

З нагоди прекрасного життєвого ювілею бажаємо Тобі до дальших літ міцного здоров'я, Божого благословення і життєвого оптимізму.

На многая і благая літа!

Володимир ВАНІК, Кошиці.

Окружна бібліотека ім. Давида Гуттесела в Бардієві
Спілка українських письменників Словаччини

запрошують Вас

27 листопада 2018 р. о 16.00 год.

до залу Окружної бібліотеки в Бардієві на вечір-спогад

«3 береги Дніпра до береги Топлі»,

присвячений українському письменнику

Віталієві Конопельцю (1948 – 2003)

«Я так бачу»

У словацькому видавництві «Mopokel» появилася цікава книжка українських авторів Романи Романишин та Андрія Лесіва «Takto vidím» («Я так бачу») у словацькому перекладі Патріка Орієшка. У цьому зв'язку слід сказати, що українське видання вийшло завдяки творчій майстерні «Аграфка», яку заснували згадані львівські художники – Романи Романишин та Андрій Лесів, що працюють у сфері книжкового оформлення, ілюстрації, спеціалізуються на графіці, живописі, дизайні, але книжка появилася також завдяки престижному львівському «Видавництву Старого Лева».

Кілька слів про творчу майстерню «Аграфка», з якої виходять книги, які славляться небувалою популярністю. Романи Романишин та Андрій Лесів до книжкового оформлення взяли, так би мовити, ще під час навчання у Львівському державному коледжі декоративного і ужиткового мистецтва. Але навчаючись в Академії мистецтв, вони працювали над загальним оформленням збірки Івана Франка «Зів'яле листя» і «Три перстені» Богдана-Ігоря Антонича. А книжка «Рукавичка. Українська народна казка» – це був перший проект творчої майстерні «Аграфка». «Рукавичка» здобула відзнаку Міжнародного біснале ілюстрації в Братиславі «BIB 2011», а також увійшла до міжнародного щорічного каталогу дитячих видань «Білі круки» (White Ravens). Творча майстерня «Аграфка» співпрацює як з українськими, так і закордонними видавництвами.

Та повернімся до книжок.

Перед цим виданням була ще книжка «Голосно, тихо, пошепки». Отже, йдеться про якусь діалогію, бо її продовженням є саме книга «Я так бачу», яка розповідає про зір і бачення, про видиме і невидиме. Книга подає безліч запитань, але тут же відповідає на них. Наприклад: Яка будова наших очей? Скільки кольорів ми здатні бачити? Хто має найкращий зір на планеті? Які візуальні кольори оточують нас щодня і що вони означають? Як не забувати в світі, не бачачи його. Такі й подібні питання переплітаються з роздумами та філософським баченням світу.

Нещодавно книжка «Я так бачу» вийшла італійською. Невдовзі книга вийде у Китаї, Сполучених Штатах Америки, Індії, Японії та Південній Кореї.

Видання «Я так бачу» перемогло у номінації non-fikshn для дітей в італійській Болоні, отримавши одну з найпрестижніших нагород в галузі дитячої літератури. Воно також стало переможцем конкурсу «Найкращий книжковий дизайн».

(іЯ)

Народ скаже – як зав'яже

Тяжку роботу не переробити.

Хто робить, тот має.

Хто робить, тот заробить.

Хто дбає, тот має.

Хто не дбає, тот не має.

Як дзбаєш, так і маєш.

Як будеш дзбати (або: робити), так будеш мати.

Як са стараєш, так са і маєш.

Що собі зробиш, то будеш мати.

Хто рано (або: скоро рано) встає, тот са не кає.

Хто скоро встає, тому Бог дає.

Хто як ходить, так са му водить.

На світанку історії Постаті Київської Русі (48)

Ізяслав Ярославич

Ізяслав Ярославич (хресне ім'я – Дмитрій; 1024–03.10.1078) – князь турівський (1042–1052), новгородський (1052–1054), великий князь київський (1054–1068, 1069–1073, 1077–1078).

Третій син Ярослава Мудрого та шведської принцеси Інгігерди (Рини); отримав від батька у володіння київсько-туровську та древлянську землі та м. Новгород. Засновник князівської династії, за якою затвердилось Туровське князівство. У 1042 р. одружився з Гертрудою-Олісавою, дочкою польського короля Мешка II й сестрою польського короля Казимира I. Разом із братами – чернігівським князем Святославом Ярославичем і переяславським князем Всеволодом Ярославичем – утворив тріумвірат Ярославичів, що відтоді правив на Русі протягом двох десятиліть.

Улітку 1068 р. половці розгромили військо братів під час битви на р. Альта на Переяславщині. Восени 1068 р., коли Ізяслав

Ярославич повернувся до Києва, кияни виступили проти нього – і він був вигнаний братами з Києва. Ізяслав звернувся до Польщі, куди прибув з «достатком великим». Польський король Болеслав II Сміливий, однак, не надав Ізяславу допомоги, а з його суперниками – Святославом та Всеволодом – у 1075 р. уклав політичний союз. Ізяслав тоді звернувся по допомогу до імператора Священної Римської імперії Генріха IV і прибув до нього у м. Майнц, однак і там не знайшов підтримки. Втративши Київ удруге, в пошуках допомоги через маркграфа Східної марки (Нижні Лужиці) Дедо II, він зав'язав стосунки з ворогом Генріха IV Папою Римським Григорієм VII (1073–1085). Папа коронував його у Римі королівською короною і надав лен святого престолу – Руське королівство (булла папи від 17 квітня 1075 р., за якою влада в Києві повинна була належати Ізяславові та його синові Ярополку).

Влітку 1077 р. за допомогою

ник селянського повстанського руху, анархіст, видатний тактик ведення партизанської війни Нестор Махно (130). Помер 25.7.1934 р. в Парижі.

7.11.1908 р. – народився український поет, лікар Михайло Качалуба (110). Помер 7.4.1993 р. в Женеві.

8.11.1918 р. – засновано в Старій Любовні Руську Народну Раду, яка прагнула возз'єднати Закарпаття з Україною (100).

9.11.1818 р. – народився російський письменник Іван Тургенев (200). Помер 3.9.1883 р.

9.11.1933 р. – народився у Войнатині Собранецького округу історик, педагог Михайло Данилак (85).

10.11.1838 р. – народився український письменник Іван Котляревський (180). Народився 9.9.1769 р.

10.11.1893 р. – помер український байкар Леонід Глібов (125). Народився 5.3.1827 р.

10.11.1903 р. – народився український поет Терень Масенко (115). Помер 6.8.1970 р.

11.11.1953 р. – народився у Свиднику мистецтвознавець, педагог Владислав Грешлик (65).

12.11.1808 р. – народився український філолог і письменник Осип Бодянский (210). Помер 18.9.1877 р.

12.11.1833 р. – народився російський композитор Олександр Бородин (185). Помер 27.2.1887 р.

12.11.1928 р. – народився в Хусті на Закарпатті поет і перекладач Юрій Шкробинець (90). Помер 18.3.2001 р.

12.11.1918 р. – Американська народна рада русинів вирішила приєднати до ЧСР Підкарпатську Русь (100).

14.11.1948 р. – у Карлових Варах виникла Православна духовна семінарія (70).

14.11.1928 р. – народилася письменниця і перекладачка Лариса Мольнар (90).

16.11.1923 р. – народився в Абрамівцях Пряшівського округу церковний діяч, пряшівський греко-католицький єпископ Ян Гірка (95). Помер 10.4.2014 р.

16.11.1923 р. – народилася в Нижніх Чабинах Меджилабівського округу педагог і фольклорист Анна Тапич (95). Померла 11.6.1977 р.

17.11.1788 р. – народився український актор Михайло Щепкін (230). Помер 23.8.1863 р.

▲ Портрет (уявний) Ізяслава Ярославича.

польських військ Ізяслав повернув собі Київ, але загинув 3 жовтня 1078 р. у битві під Черніговом на Нежатиній Ниві (тепер м. Ніжин), де спільні війська Ярославичів (Ізяслава та Всеволода) розбили бунтівних племінників: тмутороканського князя Олега Святославича та чернігівського князя Бориса В'ячеславича. Битва на Нежатиній Ниві та загибель Ізяслава і Бориса згадані у «Слові о полку Ігоревім». При Ізяславі Ярославичі була прийнята «Правда Ярославичів» (1072) – перша кодифікація руського права, яка дійшла до нас у вигляді «короткої» редакції «Руської правди».

«Українці в світі».

19.11.1698 р. – помер гетьман України Петро Дорошенко (320). Правнучкою гетьмана та Аграфії Єропкиної була дружина Олександра Пушкіна Наталія Гончарова. Народився 1627 р.

20.11.1928 р. – відкриття пам'ятника Адольфові Добрянському в Михалівцях (90).

22.11.1873 р. – помер український вчений, історик Михайло Максимович (145). Народився 15.9.1804 р.

23.11.1958 р. – помер організатор спортивного молодіжного руху на Пряшівщині Михайло Шафранко (60). Народився 11.1.1920 р. у Пискурицях Воронівського округу.

24.11.1968 р. – помер член УНРП, один з основоположників КСУТу Іван Джуган (50). Народився 23.9.1919 р. в Сукові Меджилабівського округу.

25.11.1838 р. – народився український письменник Іван Нечуй-Левицький (180). Помер 2.4.1918 р.

25.11.1853 р. – народився редактор, історик словацької літератури Йозеф Шкультети (165). Помер 19.1.1948 р.

26.11.1938 р. – народився в Сімері Перечинського району на Закарпатті фотограф, видавець Ярослав Шуркала (80).

27.11.1863 р. – народилася українська письменниця Ольга Кобилянська (155). Померла 21.3.1942 р.

27.11.1873 р. – народився історик закарпатської літератури Юліан Яворський (145). Помер 11.1.1937 р.

27.11.1933 р. – народився фольклорист Михайло Гиряк (85). Помер 20.3.2007 р.

29.11.1778 р. – народився український письменник Григорій Квітка-Оснот'яненко (240). Помер 20.8.1843 р.

29.11.1918 р. – помер публіцист, педагог, викладач історії у Будапешті Іван Бакош (100). Народився 10.4.1852 р. в Якуб'янах Староліубовнянського округу.

29.11.1933 р. – засновано у Празі спілку «карпаторуських православних студентів» «Пролом» (85). Діяльність спілки була заборонена 15.3.1939 р.

29.11.1933 р. – народився в с. Посада Горна (Польща) словацький скульптор лемківського походження Андрій Рудавський (85). Помер 11.4.2016 р.

Програма радіо

17.11.2018 – субота

14.00 – 15.00 – Музичні вітання

20.00 – 20.30 – Громадянський клуб

20.30 – 21.00 – Ми, русини

21.00 – 22.00 – Журнал український

22.00 – 23.00 – Національний календар, репріза

18.11.2018 – неділя

09.00 – 10.00 – Літургія ПЦ

21.00 – 22.00 – Бєсїда русинська, репріза

22.00 – 22.30 – Мости, репріза

22.30 – 23.00 – Гіт-парад український, репріза

19.11.2018 – понеділок

18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)

20.11.2018 – вівторок

18.15 – 18.40 – Радіоновини (У)

21.11.2018 – середа

18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)

19.00 – 20.00 – Бєсїда русинська

22.11.2018 – четвер

18.15 – 18.40 – Радіоновини (У)

19.00 – 20.00 – На словечко

23.11.2018 – п'ятниця

18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)

24.11.2018 – субота

14.00 – 15.00 – Музичні вітання

20.00 – 20.30 – Корені

20.30 – 21.00 – Музика національностей

21.00 – 22.00 – Журнал український, репріза

25.11.2018 – неділя

21.00 – 22.00 – Дзвони над країною русинська, репріза

22.00 – 22.30 – Громадянський клуб, репріза

22.30 – 23.00 – Ми, русини, репріза

26.11.2018 – понеділок

18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)

27.11.2018 – вівторок

18.15 – 18.40 – Радіоновини (У)

28.11.2018 – середа

18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)

19.00 – 20.00 – Там у нас

29.11.2018 – четвер

18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)

19.00 – 20.00 – Національний календар, репріза

30.11.2018 – п'ятниця

18.15 – 18.40 – Радіоновини (У)

Зміна програми можлива.

NOVE ŽYTĽA

KULT MINOR

8

8

8

8

Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00 177 725. Ročník 68. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Náklad: 500 ks. Ročné predplatné 10,40 €. Štvrťročné predplatné 2,60 €. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlačie. Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk. Objednávky na predplatné do zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Počítačová sada BNITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

НОВЕ ЖИТТЯ

Видає Союз русинів-українців СР.

Рік видання 68. Головний редактор

Міроslав Ілюк. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка

Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукопи

си і фотографії повертаються на просьбу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.